

3D-printen: de derde industriële revolutie?

Het produceren van goederen gaat een hele nieuwe fase in. Goederen worden door middel van speciale software en printers 'gemaakt'. Er kan met die software een digitaal ontwerp worden gemaakt dat wordt omgezet in een 'printbaar bestand'. Deze nieuwe vorm van producten creëren wordt op allerlei manieren ingezet. Zo print Disney haar knuffelberen met een 3D-printer, is recent de eerste vliegtuigmotor 'uitgeprint' en lopen er zelfs mensen met een 3D-geprinte schedel rond. Deze nieuwe fase van goederen vervaardigen wordt dikwijls de derde industriële revolutie genoemd. Dit brengt, zoals de meeste nieuwe ontwikkelingen, juridische vraagstukken met zich mee. In deze editie van de actualiteitenrubriek wagen we ons eraan een paar van die vraagstukken te bespreken.

Door: Lara Smeets en Benjamin Bijl

Hoe werkt het?

Allereerst dient er een digitaal bestand te worden gemaakt. Dit gebeurt door het digitaal ontwerpen met speciale 3D-tekensoftware. Een digitale tekening wordt ook wel een CAD-bestand (Computer-Aided Design) genoemd. In zo'n CAD-bestand worden alle essentiële kenmerken van het uit te printen voorwerp nauwkeurig vastgelegd. Dit ontwerp wordt vervolgens omgezet naar een STL-bestand (Surface Tessellation Language) dat het hele ontwerp opdeelt in dunne laagjes. De 3D-printer gebruikt dit in laagjes opgedeelde ontwerp vervolgens om het ontwerp laagje voor laagje op te bouwen. De ontwerper van een CAD-bestand kan gebruik maken van bestaande afbeeldingen. Door een reeds bestaand object te gebruiken kan er dus een exacte kopie van een bestaand object worden vervaardigd. Zo werd er door kunstenaars van een platform voor 3D-printing een exacte kopie gemaakt van

een beeld in Madame Tussauds welk beeld vervolgens te koop werd aangeboden. Madame Tussauds meende dat er inbreuk werd gemaakt op haar rechten. De zaak is nooit voor de rechter gekomen, maar het geschil roept natuurlijk wel een aantal vragen op. Wat zijn hier de juridische aspecten waarmee rekening dient te worden gehouden? Is er reeds adequate wetgeving die ziet op (de gevolgen van) 3D-printen? Hieronder wordt dieper ingegaan op een aantal relevante rechtsgebieden.

Intellectuele eigendomsrechten

Er is (nog) geen wetgeving die expliciet ziet op 3D-geprinte objecten. Het intellectuele eigendomsrecht lijkt echter aanknopingspunten te bieden die zien op deze 'revolutie'. Het auteursrecht bepaalt dat wanneer

een werk (in de zin van de Auteurswet) een eigen oorspronkelijk karakter en een persoonlijk stempel van de maker heeft, die maker een auteursrecht heeft op dat werk. Het verveelvoudigen van een auteursrechtelijk beschermd werk is voorbehouden aan de auteursrechthebbende. De vraag is echter of door het digitaliseren (van een foto of scan) van een auteursrechtelijk beschermd object om vervolgens hier een CAD-bestand van te maken en uit te printen met een 3D-printer, sprake is van verveelvoudiging. Artikel 13 van de Auteurswet bepaalt onder andere dat iedere gehele of gedeeltelijke nabootsing van een werk wordt aangemerkt als een verveelvoudiging. Het lijkt er dus dat 3D-printen kan worden gezien als een verveelvoudiging en de openbaarmaking van een dergelijke verveelvoudiging is voorbehouden aan de auteursrechthebbende (artikel 12 Auteurswet). 3D-printen lijkt daarom te worden beperkt door het auteursrecht en Madame Tussauds lijkt dus gelijk te hebben dat door het aanbieden van de exacte kopieën inbreuk

werd gemaakt op haar auteursrecht. Het grote gevaar voor productaanbieders zit echter in het 3D-printen voor privégebruik. Waarom zou je namelijk een luxe design-bank of dure schoenen kopen indien je die thuis kunt printen? Het auteursrecht bepaalt dat kopiëren voor privégebruik over het algemeen geen inbreuk oplevert. En hoewel het aantal 3D-printers (laat staan degelijke versies) nog niet wijdverspreid is onder consumenten, lijkt het auteursrecht daar niet tegen bestand. Het Hof van Justitie heeft recent bepaald dat kopiëren uit illegale bron niet is toegestaan, ook al is het slechts voor eigen gebruik. Wanneer het CAD-bestand dus bestaat uit illegaal gedownloade afbeeldingen, dient de vraag zich aan in hoeverre het eindelijke product ook inbreuk maakt. Als dat namelijk het geval is, heeft het Hof (onbedoeld?) consumenten beperkt in het gebruik van 3D-printen.

Het modellenrecht beschermt, na inschrijving van een modeldepot, het uiterlijk van producten wanneer dit uiterlijk nieuw is en een eigen karakter heeft. Een houder van een modelrecht kan zich verzetten tegen het gebruik van een voortbrengsel waarin zijn model is verwerkt. De term 'gebruik' is vrij ruim en omvat onder andere het vervaardigen en in de handel brengen. Dit houdt in dat wanneer een door het modellenrecht beschermd voorwerp wordt uitgeprint (vervaardigd) en vervolgens in de handel wordt gebracht door een ander dan de modelrechthouder, sprake is van inbreuk op diens rechten. Ook hier geldt weer dat een uitsluitend recht op een model niet

het recht inhoudt zich te verzetten tegen handelingen in de particuliere sfeer en voor niet-commerciële doeleinden.¹

Ten slotte is er nog het gevaar van de slaafse nabootsing. Hoewel geen IE-recht, beschermt slaafse nabootsing op basis van art. 6:162 BW de vormgeving wanneer de 'nabootser' niet alles heeft gedaan wat redelijkerwijs, zonder afbreuk te doen aan de deugdelijkheid en bruikbaarheid van het product, nodig was om verwarringsgevaar te voorkomen. Middels een 3D-printer producten kopiëren en vervolgens op de markt brengen, kan daarom worden aangemerkt als een onrechtmatige daad en kan dus worden verboden. Dit laatste geldt echter weer alleen als de nabootser zijn spullen ook op de markt brengt.

Bij het antwoord op de vraag in hoeverre een 3D-print van een door intellectueel eigendomsrecht voorwerp wordt beschermd dient een onderscheid te worden gemaakt tussen het wel of niet op commerciële wijze 3D-printen. Tegen consumenten die voor zich zelf printen lijkt op basis van het huidige IE-recht moeilijk te kunnen worden opgetreden, het op industriële wijze 3D-printen lijkt wel onderworpen aan het IE-recht. Dit wil overigens niet zeggen dat er ook daar nog interessante vraagstukken bestaan. Want hoe zit het wanneer op een CAD-bestand dat bestaat uit foto's van een beschermd voorwerp een eigen stempel van de ontwerper wordt gedrukt (denk bijvoorbeeld ook aan het auteursrecht van een fotograaf)? Ontstaat er dan een 'nieuw werk'? Zomaar wat vragen.

Aansprakelijkheidsrecht

Een ander keur aan vragen wordt opgeworpen indien er wordt gekeken naar het vraagstuk van de aansprakelijkheid. Het huidige Nederlands recht geeft aan dat, behoudens uitzonderingen, de producent aansprakelijk is voor de schade veroorzaakt door een gebrek in of aan zijn product. Onder deze schade vallen ook de kosten voor het terughalen van het product. Is

deze wetgeving afdoende in het geval dat het product wordt geprint door een 3D printer? Waarschijnlijk niet.

Stel je voor dat een vliegtuigmaatschappij een onderdeel voor het vliegtuig zelf print en er blijkt een gebrek aan de gemaakte print te kleven. Hoe komt men erachter waar het fout is gegaan in het traject? Wie is de producent? Is dat de particulier of het bedrijf die de print heeft gemaakt of is het gebrek te wijten aan de maker van de software, de maker van de gebruikte grondstoffen of de fabrikant van de printer?

Alle schakels in de keten dienen zich bewust te zijn van de mogelijke aansprakelijkheden en zullen deze, voor zover in de wetgeving is toegestaan, moeten beperken middels het aanpassen van hun verkoop- en/of inkoopvoorwaarden. Daarnaast wordt aan alle betrokken partijen, ondernemingen en particulieren, geadviseerd hun verzekeringspolis te laten herbeoordelen en waar nodig hun dekking uit te breiden.

Ongedekte risico's

Hoewel 3D printen gezien de voordelen als kostenbesparing, meer mogelijkheden voor op maat gemaakte producten, minder logistieke planning, beperking van de productie van afvalstoffen en energiebesparing de derde industriële revolutie lijkt te worden, kleven er nog vele ongedekte risico's aan het gebruik van deze technologie. De regelgeving in Nederland is hard toe aan een update, waardoor eindgebruikers en makers worden beschermd op een wijze waar ze recht op hebben. Zoals tijdens de bespreking van de begroting van Economische Zaken in de kamer is aangekondigd zal minister Kamp dit jaar gaan inventariseren welke regels en wetten aanpassing behoeven, zodat deze weer toepasbaar zijn op de gedigitaliseerde eeuw waarin we leven.

¹ Ook het octrooi- en merkrecht kunnen van toepassing zijn op 3D-printen. De auteurs hebben echter, gelet op de omvang van het artikel, de keuze gemaakt deze rechtsgebieden buiten beschouwing te laten. ■

